

Medeniyetten Modern Barbarlığa

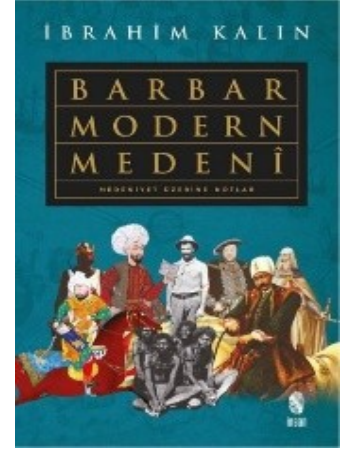
Barbar Modern Medeni: Medeniyet Üzerine Notlar, İbrahim Kalın,

İnsan Yayınları, İstanbul 2018, 304 s., ISBN9789755748870

Merve CAN¹

Giriş

1971 yılında doğan İbrahim Kalın, çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Akademisyen, bürokrat ve diplomattır. Kalın, çalışmalarında özellikle karşılaştırmalı felsefe ve Müslüman-Hıristiyan ilişkileri üzerinde durur. Bunun yanı sıra İbn-i Sînâ sonrası İslâm felsefesi üzerine yoğunlaşarak İslâm felsefesi, İslâm-Batı ilişkileri ve Türk dış politikası üzerine kitaplar ve makaleler kaleme alır.



Bu çalışmada İbrahim Kalın'ın önemli bir eseri olan "Barbar Modern Medeni" isimli kitap incelenmiştir. Çalışmaya söz konusu olan eser, 2018'de yayımlanır. Yazar, kitabın giriş bölümünde, geçmişten günümüze tartışmalara konu olan *barbar*, *modern*, *medenî* kavramlarının kısa bir tanımını yapar. Eser, birbiriyle alâkalı on bölümden oluşur. Bu bölümlerin her biri kendi içinde alt başlıklara ayrılarak genişletilmiş ve tartışmaya konu olan mefhumlar her yönüyle incelenmiştir. Eserin ilk beş bölümünde medeniyet, modernite, barbarlık kavramları evrensel bir şekilde anlatılır. Diğer beş bölümde ise İslâm medeniyeti üzerinde durulur. Yazar, bazı bölümleri konuyla alâkalı çeşitli harita ve resimlerle zenginleştirir. Bu yöntem, kitapta tartışılan meselelerin somut bir şekilde ve güçlü bir anlatımla okura sunulmasına imkân sağlar. Ayrıca kitapta çeviri ve alıntılardan da yararlanır.

¹ Karabük Üniversitesi, TÖMER'de Öğretim Görevlisi, 57.mercan@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Dr. Sema NOYAN yönetiminde "Oryantalizm ve Ötekileştirme Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

Kitapta, “Medeniyet 21. yüzyılda anlamını hâlâ muhafaza ediyor mu?”²sorusu merkezinde aranan cevaplar, çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır. Yazar, bu soruyu önemli kaynaklara dayandırır ve Kuran’dan örnekler vererek açıklar. 21. yüzyılda medeniyet, kendisine başvurulmuş köklü ve merkezi bir kavramdır. Kalın, kitabında bu kavramın inşası ve daha sonrasında bu kavrama atfedilen farklı anlamlar üzerine yoğunlaşır. Medeniyet düşüncesini dünya görüşü ve varlık tasavvuru ile ilişkilendirerek bunların insan, toplum ve tabiat için ifade ettiği anlamları açıklar. Kitapta verilen bilgilere göre, 21. yüzyılda, her şey anlamını yitirmekte ve insanlar yalnızca zevk aldıkları tüketim dünyasına yönelmektedir. Bu tüketim dünyası içinde toplum, tarih, kültür, medeniyet gibi kavramlar ya tamamen anlamını yitirmekte ya da farklı anlamlar kazanmaktadır. Yazar, bunu gelişen teknoloji ile ilişkilendirerek aktarır. Kalın’a göre, günümüz dünyası, insanları teknolojik araçlara bağlı yaşamaya zorlamaktadır. Bundan dolayı insanlar yaşantılarını bu araçların etrafında anlamlı kılmaya çalışırlar. Böylece insanların kültür, medeniyet ve sanat adına yapmak istedikleri de zamanla teknolojinin esiri olup zenginliğini kaybeder. Bunlara ek olarak yazar, tarih, toplum, kültür ve medeniyet adına sahip olduğumuz şeylerin giderek bir sembol, resim, temsil, imaj haline geldiğini ve önemini yitirdiğini söyler. Bu durumdan etkilenen mefhumlar arasında medeniyet kavramının ilk sırada yer aldığını vurgular.

İbrahim Kalın, kitapta medeniyet kavramının değişimini barbar ve modern kelimeleri ekseninde ele alır ve medeniyete verilmek istenen yeni anlamları açıklar. İstediklerini cebren, hukukî ve ahlâkî olmayan yöntemlerle kazanmanın barbarlık; geleneğin yerine laik, ilerlemeci bir tutumun gösterilmesini modernlik; bir şeyin akla ve ahlâka uygun olarak yapılmasını medenilik olarak tanımlar. Bu üç mefhumun eş zamanlı olarak nasıl benimsendiğini örneklerle açıklığa kavuşturur. Ayrıca geçmişten günümüze bazı toplumların bunlara vermiş olduğu tanımlara karşı çıkar. Medeniyeti toplum, kültür, modernlik, barbarlık, ahlâk açısından ayrı ayrı ele alır.

Kültür ve Medeniyet

2 İbrahim Kalın, *Barbar Modern Medeni: Medeniyet Üzerine Notlar*, İstanbul: İnsan Yayınları 2018, s.9.

Kalın'a göre, refah düzeyi, teknolojik araçlar, üretim, adalet, medeniyetin tamamlayıcı unsurlarıdır. Ancak o, medeniyeti bunlarla sınırlı tutmaz. Medeniyet; kültür, gelenek, görenek, ahlâk gibi kavramlar ile birlikte varlık tasavvurunu da içine alır. Bu nedenle medeniyet, toplumların gelişmişlik düzeyleri, sahip oldukları maddî imkânlar ve kültürlerinin ötesinde bir kavramdır. Ayrıca Kalın, kültürün bir topluma ait, özel bir kavram olduğunu, medeniyetin ise evrensel nitelik taşıdığını vurgular.

Varlık Tasavvuru ve Medeniyet

İbrahim Kalın, eserinde hakikati aramaktan vazgeçmenin medeniyete sınır çizdiğini ifade eder. Ona göre, dünyaya gönderilen insanoğlu, ayaklarının altındaki yer ile başlarının üstündeki göğün hakkını aynı anda verebildiğinde estetik ve medenî bir var olma biçimine kavuşabilecektir. Bu hususta İbn-i Sînâ, Fârâbî gibi önemli şahsiyetlerin sözlerine ve eserlerine atıflar yapar. Ayrıca üç büyük İslâm şehri olan Mekke, Medine ve Kudüs'ü ele alır. Tüm bunların ışığında medeniyetin ancak belirli bir dünya görüşü, varlık tasavvuru, bilgi anlayışı ve estetik duyuş ile mümkün olacağını altını çizer. Medeniyetin amacının insanın içinde ezelden beri var olan iyiliği, güzelliği, doğruluğu ortaya çıkarmak olduğunu da tekrar yineler.

Barbar-Modern

Yazar, kitabında barbarlık ve modernliğin aynı zamanda yaşandığını dile getirir. Modernlik ve ilerleme adı altında barbarlığa farklı anlamlar yüklendiğini ifade eder. Kendilerini modern olarak nitelendiren toplumlarda ırkçılığın ve ayrımcılığın çok açık bir şekilde yaşandığını vurgular. Bu toplumlarda ahlâka ve adalete uygun olmayan durumların yaşanmakta olduğunu ancak kendilerine modern adını veren toplumların, bunu örtbas etmek için karşı toplumlara barbar olarak nitelendirdiklerini belirtir. Nitekim tarihten verdiği örneklerde de bu açıkça görülür. 1950'li yıllarda kendini modern olarak tanımlayan Batılı toplumlarda insanlık adına yüz karası ve aşağılayıcı olan insanat bahçelerinin faaliyet gösterdiğini hatırlatır. Burada siyahî insanlar barbar olarak nitelendirilip teşhir edilir. Bu bağlamda bakıldığında insanlık adına yapılan çirkin davranışlar Batılı toplumların barbarlığıdır. Örneğin, Brüksel'de 1897 tarihli sergide bir levhada yazan şu yazı,

konunun anlaşılması açısından dikkate değerdir. “Kongoluları beslemeyin, yemekleri verildi.”³

Medenîlik

İbrahim Kalın, bir toplum ne kadar çok maddî güce sahipse o kadar çok medenîdir, düşüncesinin yanlış olduğunu savunur. Yazara göre medenîlik, yalnızca maddiyatla ilgili değildir. O aklî ve ahlâkî kurallar çerçevesinde ele alınması gereken bir mevzudur. Bir toplumun medenî olabilmesi eldeki imkânların doğru kullanılması, akla ve ahlâka uygun olmasıyla alâkalıdır. Gelişmiş pek çok toplum barbar olabileceği gibi ekonomik anlamda geri olan pek çok toplum da medenî olarak nitelendirilebilir. Kalın, bu duruma şu örneği verir. New York’un ileri bir şehir olması onu bir Afrika köyünden yahut Anadolu kasabasından daha medenî yapmaz. Bunun yanı sıra Romalıların arenadaki gladyatörleri izlediği gibi, modern Avrupalıların da egzotik halkları bir çitin arkasından izleyerek kendilerine ait bir ben tasavvuru inşa etmek istediklerinin altını çizer.⁴

Ben-Öteki Sorunu

Kitapta medeniyetin farklı mefhumlar ile ilişkisi üzerinde durulduktan sonra Batı’nın Doğu’ya bakışı konusuna da değinilir. Kalın, Batılı toplumların sömürgeciliği meşrulaştırmak ve merkezi konumda bulunmak için kendinden olmayan toplumlara barbar dediklerini vurgulayarak asıl medeniyetin, asıl Doğu’nun neresi olduğu konusunu da gözler önüne serer. Eserde ben-öteki ilişkisi bağlamında Batı’nın Doğu’yu ötekileştirerek kendisini medenî göstermeye çalıştığına dikkat çekilir. Batı, her alanda Doğu’yu, despotik, baskıcı, kapalı, geri gösterir. Buna karşılık kendisinin Doğu’yu bu despotik düzenden kurtarmak gibi bir görevi olduğunu savunur.

Sonuç

³ Kalın, *a.g.e.*, s. 83.

⁴ Kalın, *a.g.e.*, s. 83.

“Barbar Modern Medenî” adlı kitabında Kalın, çağımızın kronikleşen ve dünyayı kutuplaştıran sorunlarını (*barbar-modern-medenî*) ele alarak bunlara çözüm önerileri sunar. Yaptığı yorumlarla okuyucuları bu üç mefhum hakkında düşündürür. Okura sorular sorar ve daha sonrasında sorduğu soruların açıklamasını yapar, örneklendirir. Kitabında yer verdiği konularla ilgili kendi düşünce ve eleştirilerini aktarır. En karmaşık felsefi meseleleri bile basit bir dille anlatır ve herkesin anlayabileceği bir hale getirir.

Konuyu ele alırken yer yer kıyaslamalara başvuran yazar, Batı’ya dâir düşüncelerinin ardından İslâm medeniyeti ile ilgili olan düşüncelerini dile getirir. Avrupalıların medeniyetle ilgili görüşlerini aktardıktan sonra Osmanlı aydınlarının görüşlerine yer verir. Kalın, Doğu’ya adalet ve zenginlik getireceğiz diyen Batı toplumlarının asıl amacının İslâm ülkelerini bölmek olduğunu ifade eder. Bu hususta yazar, Batılıların bölücü hedeflerini bir nebze oryantalizm bağlamında ele almıştır, denilebilir. “Barbar Modern Medenî” adlı kitabı diğer oryantalizm incelemelerinden ayıran özellik ise yazarın konuya yaklaşımıdır. Oryantalizmin ele alındığı birçok eserde, Batılıların yanlış algıladıkları Doğu’yu taraflı/yanlış aksettirmelerinden bahsedilir. İbrahim Kalın ise, oryantalizmi medeniyet ve barbarlık mefhumları etrafında inceler. Bu kavramların oryantalizm açısından ifade ettiği anlamlara da yer verir. Eserde, Doğu’yu barbar olarak nitelendiren Batı’nın, sömürgesi altına aldığı ülkelerde insanlara yaptıklarının, asıl barbarlık olduğu da gözler önüne serilir.

Doğu-Batı bağlamında birçok görüşe yer veren ve bunları yorumlarıyla genişleten yazar, okurun konuyu daha iyi anlamasına vesile olur. Bu veçhiyle kitap, Doğu- Batı ilişkileri, İslâm tasavvuru, varlık ve medeniyet gibi kavramların daha iyi anlaşılması için kıymetli bir eserdir. Medenîliğin, modernitenin, Doğu-Batı kaynaklarına ve felsefî görüşlere dayanılarak açıklanması okuyucu için zengin bir katkıdır. Bunun yanı sıra incelenen eserde varlığın önemi vurgulanır, İslâm dünyasının sahip olduğu değerler açıklanarak okurlar medeniyet, barbarlık ve modernlik bağlamında düşünmeye sevk edilir. Kişisel kanaatim, bu kitap, günümüzde medeniyet

araştırmaları yapan kişilere ve Doğu ve Batı arasındaki medenîlik, modernlik tartışmalarına ilgi duyan okuyuculara gerçekçi ve tutarlı veriler sunması bakımından faydalı olacaktır.